deStilte
dans voor kinderen
19
20

AANVULLING PROJECTPLAN

MUZIEK EN DANS – VAN INCIDENTEEL NAAR STRUCTUREEL

Aanvraag 231072 'Muziek en dans - van incidenteel naar structureel'

Breda, maart 2019

GEGEVENS DE STILTE

Statutaire naam van de instelling:	Stichting de Stilte
Naam van de instelling:	de Stilte
Datum van oprichting:	11-12-1990
Wijziging akte:	31-12-2012

CORRESPONDENTIEADRES

Postbusadres:	Postbus 7211
Postcode en woonplaats:	4800 GE Breda
Telefoon:	076-5138125
E-mail:	info@destilte.nl
Website:	www.destilte.nl
KvK nummer:	41105505
Fiscaal nummer:	NL 0085.35.851
Bankrekening:	NL31ABNA0616266707

CONTACTPERSONEN

Naam:	Dhr. J. Baanstra
Telefoon:	06-38198201
E-mail:	Jan@destilte.nl
Functie:	Zakelijk directeur de Stilte
Naam:	Dhr. J.A.J.M. Timmermans
Telefoon:	06-24536371
E-mail:	Jack@destilte.nl
Functie:	Artistiek directeur de Stilte

RAAD VAN TOEZICHT DE STILTE

Voorzitter:	Dhr. W.I.I. van Beek
Lid:	Dhr. H.P.E. Koevoets
Lid:	Dhr. S.J.C.M. de Goede
Lid:	Mw. I.W.F.D. Verkuylen
Lid:	Mw. M.W. van den Hoed

INLEIDING

We zijn blij dat we de gelegenheid krijgen ons te concentreren op de artistieke kant van de aanvraag en daarbij de zorgvuldigheid in acht kunnen nemen die bij een spontane bijeenkomst ontbreekt. We maken dan ook graag van de gelegenheid gebruik onze keuzes in relatie tot onze ervaringen van de voorbije jaren weloverwogen uiteen te zetten.

In dit document is de artistieke visie uitgewerkt in de volgende hoofdstukken:

- historische context van de speelpraktijk van de Stilte;
- artistieke keuzes bij het bespelen van grote zalen;
- de integratie van dans en muziek in *De Ontspoking* en *Cinderella*;
- toekomstige muzikale samenwerkingspartners.

HISTORISCHE CONTEXT VAN DE SPEELPRAKTIJK

De eerste twaalf jaren van de Stilte staan in het teken van het genereren van een (school)publiek voor moderne dans. Dankzij de leerplicht in Nederland is het spelen voor een publiek van basisschoolleerlingen de beste garantie om alle kinderen te bereiken. Buiten het licht van de schijnwerpers zijn vooral gymzalen de arena van de Stilte. Slechte zichtlijnen in relatie tot te hoge publieksaantallen (van gemiddeld 180 leerlingen) en een omgeving die zich niet verenigt met een choreografie in een strak vormgegeven toneelbeeld, ondermijnt de artistieke ontwikkeling van het gezelschap. In 2006 wordt het roer rigoureus omgegooid en kiezen we exclusief voor theaters.
Wat overeind gebleven is, is het bewustzijn dat goede zichtlijnen een voorstelling kunnen maken of breken. Zonder een goed overzicht ontbreekt de visuele beleving die we willen oproepen. Om maar te zwijgen van die basket aan de muur, die in nagenoeg elke tekening van een kind prominent aanwezig bleek te zijn.

De eerste grote zaalproductie van de Stilte is *Don Quichot*[1] in 2004, een coproductie met het Max Tak Orkest. Met een zanger, elf musici, een dirigent en negen dansers heeft *Don Quichot* als tourneevoorstelling het meest dichtbevolkte podium opgeleverd. Het impresariaat Interpresario verkoopt 26 openbare voorstellingen. Als een harmonica wordt de voorstelling in en uit elkaar gedrukt; naast grote zalen van De Maaspoort in Venlo en De Goudse Schouwburg worden ook Theater het Klooster in Woerden en CC Harderwijk aangedaan. Er wordt duidelijk teveel geëist van het aanpassingsvermogen.
Dit avontuur leidt tot de keuze voor verkoop in eigen beheer en de vaststelling van een speelvlak van minimaal 9 bij 9 meter voor reguliere producties. Heldere, rechtstreekse afspraken met theaters en productionele voorwaarden die een optimale presentatie mogelijk maken. Om ook het kinderpubliek buiten de steden te bedienen, ontwerpen we het format van de *1-2tjes*; duetten op een klein oppervlak (3,5 x 3,5 meter) die op de scholen worden gepresenteerd.

[1] Op de fotopagina zijn twee afbeeldingen opgenomen van Don Quichot – fotograaf Deen van Meer

Voorstellingen met live muziek

Vanaf 2006 tot heden hebben een aantal producties met en zonder live muziek op repertoire van de Stilte gestaan voor middelgrote en grote zalen. In 2006 wordt in opdracht van BISK in Noord-Brabant voor de groepen acht een grote productie uitgebracht, *Ongetemd Wild*, met musici Eric van der Westen, Hans Timmermans en Olivier Nijs en negen dansers, waaronder gastdanser Samir Calixto. Negentien speelbeurten voor 5.500 toeschouwers in één enkel seizoen is het resultaat.

In combinatie met muziek worden de laatste jaren de grotere producties *Mongens en Jeisjes* -met celliste Jacqueline Hamelink en zes dansers - 64 speelbeurten voor 10.000 bezoekers - en *Bosch in Bed* - met saxofoonkwartet Artvark en vijf dansers - 55 speelbeurten voor 10.000 bezoekers - uitgebracht en twee seizoenen op repertoire gehouden.

Waar het Max Tak Orkest juist het theatrale opzoekt en het meespelen als uitgangspunt heeft (en muzikaal duidelijk de mindere is in kwaliteit), wordt met zowel Jacqueline Hamelink als met Artvark de grens opgezocht door hen deel te laten uitmaken van de dramatische handeling. Jacqueline Hamelink wordt zelfs de protagonist van de voorstelling.

De saxofonisten van Artvark worden in meerdere rollen ingezet. Met die verscheidenheid aan rollen wordt het hechte blok van vier saxofonisten doorbroken.

De productie *Mankind*, met Paul van Kemenade en Stevko Busch plus drie dansers is relatief gezien kleiner. Ook wat technische middelen betreft: waar mogelijk wordt *Mankind* in tegenstelling tot de voorgaande producties onversterkt uitgevoerd. Gezien de capaciteiten en voorkeuren van Paul van Kemenade en Stevko Busch is het vanaf het begin helder dat hun rol een louter muzikale moet zijn. Met de belichting van een klein peertje boven de musici heeft Uri Rapaport piano en sax subtiel opgenomen in het toneelbeeld.

Speciale projecten

Naast voorstellingen in theaters heeft de Stilte tussen 2012 en 2018 ruim ervaring opgedaan met grootse multidisciplinaire locatieprojecten. Daaronder vier locatieprojecten in de Grote Kerk[2] van Breda – in 2012, 2013, 2016 en 2018 met 7 tot 9 voorstellingen op een avond - voor 200 tot 350 toeschouwers per uitvoering. Spektakels met beeldend kunstenaars, musici, schrijvers en dansers in een toneelbeeld van Einstein Design/Pink Steenvoorden vanuit een concept en in een regie van Jack Timmermans.

In de zomer van 2013 werkt de Stilte met dansers van het gezelschap in coproductie mee aan *Blauwbaard* van Holland Opera op Fort Rijnauwen met Jack Timmermans als choreograaf. Ruim 7.000 toeschouwers in twaalf uitvoeringen met het publiek op vele meters afstand.

Conclusie

de Stilte is niet onbekend met het presenteren in grote zalen.

Dit blijkt ook uit:

[2] Op de fotopagina zijn foto's opgenomen van het theaterspektakel Beeldenstorm in 2012

- de prestatieverantwoording voor het Fonds Podiumkunsten. In de periode 2013-2016 presenteert de Stilte 373 voorstellingen in middelgrote zalen (>200 stoelen) en 178 voorstellingen in grote zalen (>400 stoelen) voor 140.000 bezoekers;
- het vertrouwen dat de afnemers hebben in het gezelschap door op voorhand de producties *Cinderella* en *De Ontspoking* te boeken. Van *Cinderella* staan er op dit moment 50 speelbeurten in de agenda, voor *De Ontspoking* zijn dit er 25;
- een grote zaaltournee van de voorstelling *Alice* (zonder live muziek) in het seizoen 2018-2019 met 17 openbare voorstellingen en 30 schoolvoorstellingen.

De huidige situatie impliceert dat we een gecombineerde voorstelling met moeite twee seizoenen op repertoire kunnen houden, waardoor internationalisering is uitgesloten. Een aanbod van het Lincoln Center in New York moesten we afslaan, omdat we *Bosch in Bed* niet op repertoire konden houden. De Stilte beoogt met een ontwikkelsubsidie van Brabant C voorstellingen met live muziek voor de grote zaal structureel op te nemen in het aanbod en daarmee voor te sorteren op de aanvraag in de nieuwe kunstenplanperiode.

ARTISTIEKE KEUZES BIJ HET BESPELEN VAN GROTE ZALEN

Dans is bij uitstek de theatervorm waar het gebruik van de ruimte - de indeling van het podium, opstelling en verplaatsingen van dansers – is geïntegreerd in de non-verbale taal die gebezigd wordt. In het theater kiest de Stilte voor een strak vormgegeven, coherent toneelbeeld waarin vanuit de ontwikkeling van de choreografie het podiumbeeld wordt gewijzigd. Bij *Ongetemd Wild* valt een berg kleding uit het dak van het theater, bij *Bosch in Bed*[3] komen bomen naar beneden en worden bedden op- en afgereden.
Voorop staat dat iedere toeschouwer de voorstelling optimaal moet kunnen zien. De ervaring heeft ons geleerd dat uitverkochte, relatief kleine zalen ons in menig vlakke vloertheater dwingen tot het inleveren van de eerste meters van het podiumoppervlak ten gunste van de zichtlijnen voor het publiek. Bij theaters met een lijsttoneel kiezen we ervoor de eerste rijen stoelen leeg te laten als het in de voorstelling van belang is dat de vloer gezien moet worden. In geval van brede toneelopeningen - als we coulissen gebruiken en de zaal meer dan veertien meter breed is - kiezen we voor de Italiaanse opstelling waarbij de vorm van het podium een trapezium wordt.
In voorstellingen van de Stilte wordt rekening gehouden met de optimale bespeling van de ruimte. Zalen als het Lucent Danstheater, het Zuiderstrandtheater, Opéra Bastille in Parijs en menig theater in Turkije, Indonesië, de Verenigde Staten, Duitsland en Frankrijk hebben ons bedreven gemaakt in het flexibel en effectief omgaan met aard en oppervlak van podia. Seriebespelingen in bijvoorbeeld Théâtre du Beauvaisis (14 speelbeurten), Stadstheater Zoetermeer (8 voorstellingen) en talloze schoolvoorstellingen in de middenzaal van het Chassé Theater hebben ons de ruimte en de tijd gegeven het bespelen van zalen met grote afmetingen eigen te maken.
Artistiek kiezen we voor het principe ‘less is more’ waarbij het podiumbeeld correspondeert met de ruimtelijke precisie van vloerpatronen en formaties. Er ontstaat een nieuwe magie: de nadruk komt te

[3] Op de fotopagina zijn foto’s opgenomen van Bosch in Bed i.s.m. Artvark – fotograaf Hans Gerritsen

liggen op de relaties tussen de dansers, de musici en hun (ver)plaatsing in de ruimte. De artistieke uitdaging om met originele verhalen en thema's voorstellingen te presenteren blijft overeind. Waar we ons in de kleine ruimte, met de *1-2tjes* en de peuterproducties, concentreren op dansvocabulaire en lichaam worden in de grote zaal formaties en richtingen en de verhouding van danser tot podiumbeeld wezenlijk. In het werk van de Stilte is vanaf het begin gekozen voor het dansende lichaam als betekenisdrager met een ondergeschikte rol voor de gelaatsexpressie. Juist het grote beeld bevestigt de vanzelfsprekende keuze van de Stilte dat het podium geen platform is voor realisme, maar ruimte biedt aan een andere werkelijkheid, een gestileerde vertaling daarvan. Intimiteit krijgt vorm vanuit de dynamische verscheidenheid in de choreografie, eventueel beklemtoond door de belichting. Een lichtontwerp definieert de ruimte, maakt kleiner of verruimt. Met Uri Rapaport en Pink Steenvoorden heeft de Stilte lichtontwerpers ter beschikking die daarin uitermate bedreven zijn.
In aansluiting op de visie - zoveel mogelijk kinderen in aanraking brengen met kwalitatief hoogwaardige dans, uitgevoerd door academisch geschoolde dansers - betekent het presenteren in grote zalen dat we meer publiek generen. Met de inbreng van kwalitatief hoogwaardige muziek wordt zowel een danspubliek als een concertpubliek geprikkeld. Bovendien worden in schoolvoorstellingen verschillende klassen, leeftijdsgroepen gemengd. Jong en oud samen leidt tot nieuwe inzichten bij beide groepen, als de eerste laag van een voorstelling helder is en open tegelijk. Om Nijhoff te citeren: Lees maar, er staat niet wat er staat. De eerste ervaringen die de Stilte heeft met een mix van onderbouw en bovenbouw zijn hartverwarmend.

Kortom:

- grote zaalproducties geven ruimte aan een architectonische benadering van dans: ruimte krijgt betekenis;
- een groot podium geeft danser en choreograaf de vrijheid tot het maximum te gaan en alle technische kwaliteiten in dans te exploreren;
- voor de toeschouwer wordt de magie meer hemels en overdonderend;
- de indeling in schoolklassen wordt doorbroken en opent de deur naar nog meer interpretaties en empathie;
- schaalvergroting leidt tot een groter publieksbereik, met een structurele inbreng van grote zaalproducties wil de Stilte naar 100.000 toeschouwers per jaar.

DE INTEGRATIE VAN DANS EN MUZIEK IN DE ONTSPOKING EN CINDERELLA

In de samenwerking met muzikale partners moet er sprake zijn van wederzijdse waardering met ruimte voor eigen ideeën in wisselwerking. Er is niet één interpretatie waarmee de productie zich ontvouwt. Muziek en dans zijn beiden disciplines die associaties oproepen. Associaties die ruimte laten aan de luisteraar, de toeschouwer. Noch muziek, noch dans moet een illustratie zijn van één, veelal vooropgezet, idee. Vanuit de autonome kracht van dans en muziek ontstaat de synthese: de zeggingskracht van de dans zowel als van de muziek moet groter worden in een gezamenlijke uitvoering.

De keuze voor musici vanuit de Stilte is gebaseerd op de liefde voor de muziek die de potentiële partners doorgaans spelen en hun bereidheid een proces van zoeken, veranderen, vernietigen en scheppen aan te gaan. Die liefde wordt gewekt door een uitzonderlijke instrumentbeheersing, de vaardigheid in het uitwerken van muzikale thema's, het gebruik van verschillende maatsoorten en het variëren in klankkleur. Er zijn musici die vooraf alles duidelijk willen hebben. Dat kan. Maar niet in de werkwijze die de Stilte hanteert. Zo creëerden de leden van Artvark hun eerste proeven van muziek op acht mogelijke scènes. De muziek die voortkwam uit het wegrijden van het bed naar de operatie werd gebruikt voor de entree van de familie in het ziekenhuis. Eenzelfde lot waren de overige zeven proeven beschoren. Er is nooit enige discussie over geweest dat 'de bedoeling' anders was…

Cinderella

Met het pianoduo Mephisto is de openheid die de Stilte voorstaat direct gebleken bij de bewerking van Prokovief. Waar de Russische componist elke handeling van muziek heeft voorzien, heeft John Gevaert in zijn bewerking de vrijheid genomen op muzikale gronden te schuiven met thema's. In de choreografie is de muziek de leidraad, waarbij het drama door de choreografie wordt gedicteerd. Theatraal worden de rollen van de twee musici en de twee dansers op het podium aangestuurd door een regisseur die alles weet, alles kan en in plaats van een traditionele verteller een emotionele tijdbom blijkt te zijn. Het openbaren van een *Cinderella* in muziek en dans wordt gepresenteerd in een raamvertelling, een episch theater waarin de identificatie met verhaal en spelers wordt onderbroken door een steeds meer twijfelende dilettant. Het spel van dansers en musici wordt niet nadrukkelijk, zo neutraal mogelijk gebracht in contrast met de gemoedstoestand van de regisseur en in contrast met de emotionele, dynamische dans en muziekdelen.

Dans en muziek bestaat uit zes delen, waarbij elk deel op eigen wijze wordt aangestuurd door de regisseur, de jonge actrice Elena Peeters. (Furore makend in België met de soloproductie *Johnyboy*) Deze indeling geeft ruimte voor ontspanning van het jonge publiek. De muziekstukken komen in een doorlopende verhaallijn als helder afgebakende hoofdstukken waarin muziek en dans het volle pond krijgen. Voor de Stilte is dit procedé volkomen nieuw. De choreografie vereist een nauwkeurige muzikale behandeling en een stipte frasering op klassieke muziek.

De vleugel wordt tijdens de voorstelling minimaal eenmaal verplaatst, zowel om het pianospel vanuit een andere hoek te laten zien en beleven als om de locatie van het kasteel elders op het podium te situeren en de dans een andere ruimtelijkheid te bieden.

Cinderella gaat zowel in concertzalen als in theaters. Vandaar dat er zowel met als zonder een theatraal lichtplan gewerkt gaat worden. Beeldend kunstenaar Bert Vogels maakt de attributen en de kist waarin in aanvang de moeder van *Cinderella* begraven wordt en waaruit vervolgens de props worden uitgediept. Het spel ontpopt zich op de voorgrond en in de diepte, waardoor het mogelijk wordt verscheidene formaten zalen te bespelen en verschillende stemmingen, van uitbundig tot ingetogen, te kunnen doseren.

De Ontspoking

Voor *De Ontspoking* is de keuze van drie zangeressen door Martin Fondse een ingreep die om een herziening vroeg van het oorspronkelijke plan. Na het bijwonen van een concert van deze geweldige musici werd het oorspronkelijke beeld van raadselachtige personages op de achtergrond onhoudbaar. De dames zijn zo intens in hun presentatie dat ze duidelijker op de voorgrond kunnen treden, willen we de parameters ten volle benutten. Adem, lucht, wind, het zijn vluchtige elementen in een spookhuis die de menselijke stem tot klinken brengen. Het geluk wil dat drie zangeressen en drie dansers bij vlagen alter ego's kunnen zijn, net zoals de muzikant (Martin Fondse) en de dansende heer des huizes (Orlando Mardenborough) beiden gebruik maken van de relaxfauteuil en het bankstel dat ver verwijderd van elkaar wordt bezeten. De overeenkomstigheden roepen schaduwachtige taferelen op, soms bevestigingen van een atmosfeer, soms ook regelrechte ontkenningen.
Door de ruimte met grote elementen te manipuleren en de flexibiliteit in het plaatsen van de objecten op het podium aan te passen, maakt dat alle type zalen, met een speelvlak van minimaal 9 bij 9 meter kunnen worden ingenomen.

Samenvattend

- de instrumenten die de muziek voortbrengen, moeten zichtbaar zijn op het podium;
- de musicus als persoon is er, is nooit neutraal, dus zeker inzetbaar vanuit zijn of haar persoonlijkheid;
- stilte maakt deel uit van de muziek; dat betekent dat de lengte van de stilte cruciaal is;
- de musici zitten of staan van het begin van de productie niet op één en dezelfde positie;

TOEKOMSTIGE MUZIKALE SAMENWERKINGSPARTNERS

Musici dienen een uitstekende technische beheersing te hebben van het instrument dat zij spelen en bereid te zijn buiten hun discipline om te kunnen denken. In het creëren vanuit de thematiek van de voorstelling verwachten we een zekere autonomie. De toekomstige partner moet kunnen denken buiten de context van een pure concertpraktijk. In muzikaal opzicht betekent dit ook dat de ontwikkeling van een muzikaal thema niet op zichzelf staat, maar valt in een complexe context van visuele, motorische en auditieve ervaringen.

Vanuit de Stilte wordt de keuze van musici en de aard van het instrumentarium ook bepaald door de thematiek. Al enkele jaren leeft de idee van een voorstelling omtrent een droevig feest met een klassiek accordeonduo. Ook de klankkleur van een strijkkwartet ligt in het verschiet na voorstellingen met saxofoons, piano en cello. De voorkeur gaat uit naar akoestische muziek. Des te zichtbaarder de muziek wordt geproduceerd, des te meer spreekt zij tot de verbeelding.
de Stilte kiest voor de volgende parameters in proces en product:

- muziek die ruimtelijk klinkt en oogt;
- muziek die meerdere stemmingen oproept;
- composities die definitief vorm krijgen tijdens het repetitieproces met het dansers;
- muziek die op basis van ritme en klankkleur inspireert;

- muziek die varieert in maatsoort en tempo, melodieus is en een ontwikkeling laat horen.

We houden onze oren open voor nieuwe ontwikkelingen.